

експортного предложения для успешного освоения европейского рынка молоко-продуктов.

Ключевые слова: молочная отрасль, конкурентоспособность, евроинтеграция, маркетинг.

УДК 339.13.338.432

РОЗВИТОК ГУРТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

*Р. Дудяк, к. е. н., Л. Шпак, к. ф.-м. н.
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Сфера збуту сільськогосподарської продукції є однією з основних проблем агропромислового комплексу України. Зараз інфраструктура аграрного ринку не спрямована на швидке просування продукції до споживачів, особливо тієї, що вироблена особистими селянськими та фермерськими господарствами. При цьому фінансових втрат зазнають як споживачі, які купують продукцію за завищеними цінами і не завжди належної якості, так і виробники, які використовують неорганізовані канали збуту. Отже, є потреба у створенні системи гуртово-роздрібних ринків сільськогосподарської продукції, які б змогли задовольнити потреби виробників та споживачів продукції сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування інфраструктури ринку та розвитку гуртових ринків сільськогосподарської продукції досліджували: П. Саблук, Н. Копитець, Ю. Лузан, М. Малік, М. Гриценко, М. Артус, В. Власов, О. Гудзинський, Р. Саблук, Р. Шмідт, О. Шпикуляк та ін. Вчені визначають аграрну інфраструктуру як комплекс галузей та сфер економіки, які обслуговують сільське господарство. Проте питання, що стосуються як умов формування та ефективного функціонування інфраструктури аграрного ринку, так і механізму взаємодії виробника агропромислової продукції, методологічні та методичні аспекти формування та функціонування оптових продовольчих ринків, особливо розташованих на територіях, віддалених від великих міст, потребують подальшого розгляду.

Постановка завдання. Ми ставили завдання визначити роль і місце гуртових ринків у сфері товароруху від виробника до споживача, а також довести необхідність формування системи гуртових ринків сільськогосподарської продукції як одного з напрямів удосконалення механізму державного регулювання агропродовольчої сфери економіки країни.

Виклад основного матеріалу. Ефективне функціонування аграрного сектору України неможливе без наявності прозорих каналів просування сільськогосподарської продукції від виробника до кінцевого споживача на вигідних для всіх учасників процесу умовах. У нас поширена досить проста з позицій організаційно-технічного рівня форма торгівлі сільськогосподарською продукцією на продовольчих ринках населених пунктів [5]. Продавцями тут виступають переважно без-

посередні виробники продукції (кооперативні, фермерські, приватні, індивідуальні господарства, власники дачних ділянок, садів), пропонуючи масовому покупцеві широкий асортимент плодів, овочів, картоплі, а також молоко, сир, сметану, олію, м'ясо різних видів, сало тощо за договірними цінами. На таких ринках попиту-пропозиція відіграють регулюючу роль щодо ціноутворення. Правила й порядок торгівлі встановлюють місцеві органи державної влади з урахуванням місцевих умов, особливостей, традицій населення. Зараз ринок сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні характеризується наявністю великої кількості товаровиробників й слабкою зорієнтованістю їх на потреби ринку (споживача); значною кількістю неорганізованих посередницьких структур; відсутністю тривалих стабільних зв'язків у ланцюгу «виробник – гуртовик – роздрібний продавець – споживач»; значними ціновими коливаннями; неконтрольованим зростання стихійної торгівлі, посиленням тінізації обігу товарів та послуг [4].

Перед дрібними та середніми товаровиробниками постала проблема не лише вирости продукцію, а й вигідно продати її. У теперішній час зусилля влади спрямовані переважно на підтримку сільськогосподарського виробництва, а не на розвиток ринкової інфраструктури, яка б допомогла учасникам ринку на основі конкуренції збувати свою продукцію. Тому актуальним питанням є створення мережі гуртової торгівлі з метою скорочення втрат аграрної продукції та формування ринкових цін на неї.

Необхідно сказати, що гуртовий ринок сільськогосподарської продукції – місце зустрічі гуртових пропозицій сільськогосподарської продукції та відповідного попиту, де виявляють реальну ціну товару, вирівнюють її коливання, оперативно переміщуючи товарні потоки. Гуртові ринки повинні перерости в регіональні аграрні центри, де покупці й продавці зможуть не тільки продати чи купити продукцію, а й отримати повний спектр послуг: тут можна буде підготувати товар для продажу, провести розрахунки, взяти кредит, транспортні послуги, дізнатися про ціни на товари, отримати інформацію від дорадчих служб про нові технології [6].

Наявні зараз гуртові продовольчі ринки виконують переважно такі завдання: забезпечення цілорічного постачання якісних продуктів харчування; надання всім виробникам сільськогосподарської продукції можливості виходу на конкурентний (немонополізований) ринок та забезпечення єдиного облаштованого місця для здійснення операцій із купівлі-продажу; організація зустрічного продажу товарів виробничо-технічного призначення; підвищення ефективності постачання та розподілу продовольства у містах і районах області; спрощення та прискорення процесу руху товарів до кінцевого споживача, взаєморозрахунків і платежів; формування ринкової ціни на конкретні споживчі товари; забезпечення товаровиробників і торгових структур об'єктивною інформацією про попит і пропозицію на продукцію [1].

Основна мета створення гуртових ринків – формування ефективного ринкового механізму реалізації сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки товаровиробниками всіх форм власності; справляння позитивного впливу на якість продукції, рівень її кінцевої ціни та задоволення потреб споживачів; сприяння конкуренції на споживчому ринку. Організація гуртового ринку сільсько-

господарської продукції потребує вирішення питання про відведення земельної ділянки на території міста, створення відповідних супроводжувальних служб – санітарної, контролю за якістю продукції, протипожежної, транспортної, зв'язку, побутового обслуговування суб'єктів ринку. Гуртові ринки можуть надавати різноманітні послуги, а саме: організація і проведення систематичних ринкових досліджень, спостереження й аналіз та підтримка постійних контактів з основними учасниками ринку; проведення щоденної реєстрації роздрібних цін на плодоовочеву продукцію, які встановилися на ринку; надання щоденної інформації про існуючі ціни та цінові тенденції, а також стан ринку – в пресі, телефоном, факсом і за допомогою Інтернету; реклама і просування тих компаній, які активно працюють на ринку; організація і проведення тренінгів, семінарів і конференцій з маркетингової тематики, функціонування сучасних форм гуртової торгівлі; організація курсів, конкурсів, виставок; організація та координація поставок сільськогосподарської та садівничої продукції переробним підприємствам та експортерам; організація митних та банківських послуг тощо [2; 3].

Слабким місцем інфраструктури залишаються формування закупівельно-збутового призначення (пункти, кооперативи), мережа яких має діяти безпосередньо в населених пунктах. Створення мережі районних заготівельно-збутових і постачальницьких об'єднань сільськогосподарських товаровиробників на кооперативних засадах (рис.1) є основою для розвитку регіональних гуртових ринків свіжої продукції.

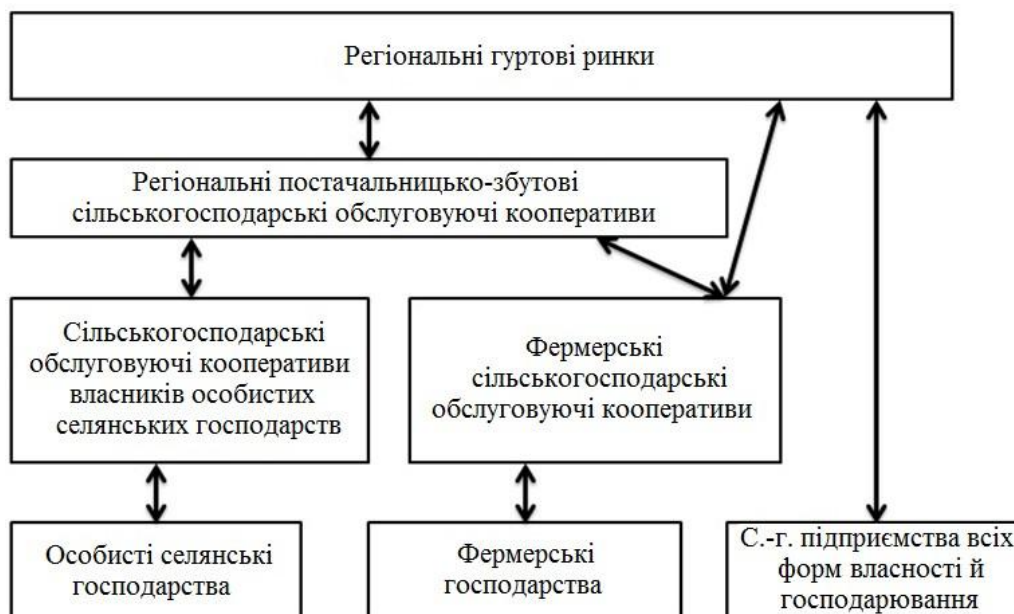

Рис.1. Економічні взаємини товаровиробників і регіональних ринків через кооперацію.

Неврегульованість нормативних актів, що стосуються їх діяльності, зокрема щодо виділення земельних ділянок, оподаткування тощо стримують розвиток гуртових ринків. Для подальшого їх розвитку необхідно врегулювати питання щодо виділення земельної ділянки для функціонування ринку, ринкового збору, документального оформлення факту купівлі-продажу на гуртовому ринку [4].

На теперішній час в м. Львові, Херсонській, Полтавській та Хмельницькій областях вже функціонують гуртові ринки плодоовочевої продукції, у м. Жашкові Черкаської області – ринок «Чародій», перший і поки що єдиний в Україні ринок гуртової торгівлі худобою, вирощеною переважно в особистих селянських та дрібнотоварних господарствах.

На сьогодні практично не існує організованої гуртової торгівлі свіжими овочами, фруктами та ягодами, а потреба в створенні такої організованої інфраструктури є достатньо високою. Проте зараз майже кожен обласний центр має стихійні гуртові ринки у формі базарів [1, с.63]. Ці ринки невеликі за розмірами і, як правило, не дотримуються основних принципів функціонування гуртових ринків, таких, як продаж товарів на ринку лише гуртовим покупцям, функціонування ринку у світлу пору дня та ін. Вони пропонують обмежений перелік послуг і не надають їх з підвищення якості продукції.

Динаміка зміни кількості суб'єктів інфраструктури аграрного ринку за 2006–2012 рр. показана на рис. 2.

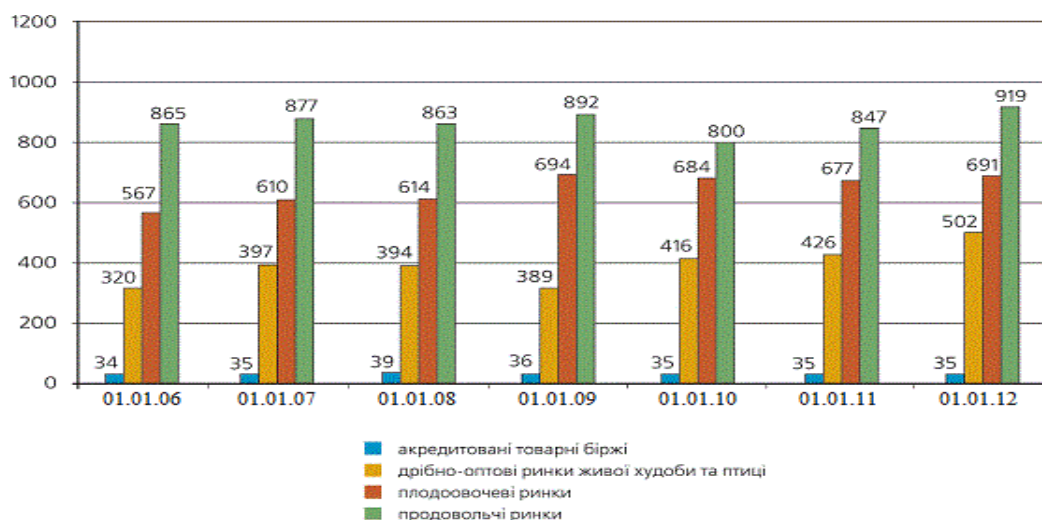

Рис. 2. Динаміка зміни кількості суб'єктів інфраструктури аграрного ринку.

Місцева влада відіграє ключову роль у розвитку існуючих форм торгівлі та розподілі сільськогосподарської продукції, забезпеченні продовольчої безпеки та низьких цін на продовольство. Проте без фінансової та організаційної підтримки місцевої влади дорожню інфраструктуру та інфраструктуру розподілу харчових

продуктів реалізувати неможливо. У всіх країнах, де створювали гуртові ринки, місцева та центральна влада надавала фінансову та організаційну підтримку в реалізації таких проєктів. Створення гуртових ринків повинно стати місцевою ініціативою.

Вигодами для держави від створення мережі гуртових ринків сільськогосподарської продукції є підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, прозорість ринку, контроль за цінами, якість продуктів харчування, наповнення бюджету та оптимізація видатків, посилення конкуренції на споживчому ринку, швидке просування продукції до споживачів, створення нових робочих місць і, як наслідок, підвищення рівня життя населення. Через гуртовий ринок уряд та місцева влада можуть зрівноважувати розвиток роздрібної торгівлі і місцевого виробництва. За допомогою державних і місцевих контрольних органів можна здійснювати моніторинг якості продукції, ціни, обсягів продажу.

Висновки. Планування створення одного або сукупності суб'єктів гуртової торгівлі можливе лише знизу, тобто з районного або міжрайонного рівня, бо вона зумовлюється попитом на місцях. На загальнодержавному рівні доцільні прогноз потреби, визначення переліку заходів, необхідних для стимулювання створення цих суб'єктів, і надання коштів державного бюджету, необхідних для реалізації таких заходів.

Створення сприятливих умов для формування в Україні системи гуртових ринків та їх підтримка з боку органів виконавчої влади передбачають: виділення відповідною державною адміністрацією земельної ділянки для розбудови гуртових ринків із земель запасу у розмірі, що забезпечуватиме учасників ринку необхідними торговими місцями; надання земельної ділянки в довгострокову оренду за пільговими ставками з можливим наступним викупом; сприяння розміщенню відповідних об'єктів інфраструктури ринку; розроблення, затвердження та контроль за реалізацією програми розвитку гуртових ринків; організацію навчання, проведення семінарів з питань формування та функціонування гуртових ринків; надання організаційно-технічної та фінансової допомоги у створенні та функціонуванні гуртових ринків; організацію реклами у засобах масової інформації; сприяння практичній реалізації кооперування сільськогосподарських товаровиробників для здійснення ними спільних дій на ринку; організацію популяризації переваг продажу сільгосппродукції через гуртові ринки, особливо серед дрібно- та середньотоварних виробників; надання пільг при сплаті ринкового збору операторами гуртових ринків; наявність у місцевих бюджетах коштів для повернення частини ринкового збору на зміцнення та модернізацію матеріально-технічної бази гуртового ринку. Тому доцільно, щоб організаційні заходи щодо створення гуртових продовольчих ринків були ініційовані місцевими державними адміністраціями із залученням широкого кола потенційних засновників та співучасників функціонування такої структури.

Бібліографічний список

1. Давиденко К. В. Розвиток підприємництва в агропромисловому виробництві / К. В. Давиденко // Економіка АПК. – 2004. – № 9. – С. 61–67.

2. Копитець Н.Г. Особливості функціонування оптових продовольчих ринків у зарубіжних країнах / Н. Г. Копитець // Науковий вісник НАУ. – 2007. – Вип. 110, ч. 1. – С. 130–134.
3. Копитець Н.Г. Сутність і значення інфраструктури аграрного ринку / Н. Г. Копитець // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 121–123.
4. Василевський В. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: світовий досвід та українські реалії [Електронний ресурс] / В. Василевський. – Режим доступу : <http://economiks.com.ua/2013/новини/оптові-ринки-сільськогосподарської/>.
5. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 4–12.
6. Федорчук О.М. Щодо функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції / О.М. Федорчук // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – № 2. – С. 70–75.

Дудяк Р., Шпак Л. Розвиток гуртових ринків сільськогосподарської продукції в Україні

Досліджено необхідність формування системи гуртових ринків сільсько- господарської продукції, що відіграє важливу роль в удосконаленні ефективного механізму розвитку агропродовольчої сфери. Визначено основні завдання, функції та роль гуртових ринків у просуванні сільськогосподарської продукції від вироб- ників до споживачів.

Ключові слова: гуртовий ринок сільськогосподарської продукції, інфра- структура аграрного ринку, ефективний ринковий механізм, кооперація, аукціон, гуртова торгівля.

Dudiak R., Shpak L. The development of wholesale agricultural markets in Ukraine

The necessity of forming a system of wholesale markets of agriculture products that play an important role in improving the effective mechanism of the agro-food sector have been investigated. The main tasks, functions and role of wholesale markets in promoting of agricultural products from producers to consumers have been determined.

Key words: wholesale market for agricultural products, agricultural market infrastructure, effective market mechanism, cooperation, auction, wholesale.

Дудяк Р., Шпак Л. Развитие оптовых рынков сельскохозяйственной продукции в Украине

Исследовано необходимость формирования системы оптовых рынков сельскохозяйственной продукции, что играет важную роль в совершенствовании эффективного механизма развития агропродовольственной сферы. Определены основные задачи, функции и роль оптовых рынков в продвижении сельскохозяй- ственной продукции от производителей к потребителям.

Ключевые слова: оптовый рынок сельскохозяйственной продукции, инфраструктура аграрного рынка, эффективный рыночный механизм, кооперація, аукцион, оптовая торговля.